

Dr. Kolláth György

A bonyolult históriát érdemes szemléltetéssel kezdeni, főként azok kedvéért, akik az első bekezdés nyomán döntenek el, végigolvassák-e a cikket. Az ősi sportra, a métára emlékeztető kis magyar abszurd mindaz, amit egy nem túl fair play keretében a nemes küzdő felek elértek. Esetünkben elvileg a Legfelsőbb Bíróságnak volna igaza, gyakorlatilag az Alkotmánybíróság mégis nála tarvágást alkalmazott. A szerencse-játékon a jackpot-ot a legfőbb ügyész söpörte be, miközben a parlamentnek kellett, lehetett volna a meccset megelőznie, moderálnia. Erkölcsi győztest sosem hirdetnek, válaszcspás nem született, bár jöhetett volna. Egységről pedig, még ha az jogi is, szó se essék. A gigászok csatája tragikomikus fordulatot is vehet – a jogállam nagyobb üdvére. Normáról szólt a vita, ám abnormalis eredményt hozott.

Cím
**Gigászok csatája közjogi
mezben**

Dátum
2005.11.28.

A (jogi) fociban is gyakori a kezdőrúgás, csak az ritka, hogy azzal a legfőbb ügyész él. Még ritkább, hogy ő azután a kispad közelében (közepén?) marad, és mozgatja az eseményeket, ráadásul egyszer előre lép, máskor pedig vissza. Az arénában a fizető (jól fizetett, bekiabálásokra mindig kész) néző olykor maga, a T. Ház. Jó meccsen a bíró szuverén, ítéletei megfellebbezhetetlenek. A futballban a 11-es neve „büntető”. A közjog legfelsőbb 11-e pedig az Alkotmánybíróság (AB). Kétségbeejtő mégis mindaz, amit együttvéve összehoztak.

Büntető-ügyben a Legfelsőbb Bíróság (LB) öttagú jogegységi tanácsa - a 3/2004. BJE számú jogegységi határozatának alkotmánybírósági megsemmisítése folytán - nemrég a közjog nemzeti tizenegyétől nagyon, ám méltatlanul kikapott. Az AB-nál akadt egy igazolt hiányzó, sőt két nemleges voks is, ám a nyolc így is több mint az öt. Győzött tehát a túlerő, de ennek a kispad népe kivételével senki nem örülhet felhőtlenül. Bundáról szó sem lehet, de botrányról többen hallani vélnek. Jómagam egy nagyon mellément büntetőrúgás hasonlatát vélem plasztikusnak az AB fura, idézem „Budapest-Esztergom, 2005. november 12-i” keltű, 205/B/2005. AB számú határozatában. A futballra (a kétcenteres támadó-ékre) emlékeztet az is, hogy e döntésnek két előadó alkotmánybírája volt: Holló András és Erdei Árpád. A határozat gyűrója Polt Péter: ahogyan a reklámokban mondani szokták, nélküle nem jöhetett volna létre a nevezetes, elsiertett „ítélet”.

Ehelyütt nincs mód (és talán szükség sem) a kiinduló történet sokoldalú, precíz bemutatására. Jóllehet a probléma magva politikai, elemzésem kizárólag alkotmányossági karakterű. Vázlatos startpont: 50 év után visszakerült a magyar jogba a pótmagánvád intézménye. Ezzel a sértett élhet, ha - idézve a BJE-határozatból: „az ügyészségnek bármely okra vagy körülményre visszavezethető tévedése vagy mulasztása” miatt esetünkben az államot vagyoni sérelem érné. A LB színvonalas történetiséggel karöltve értelmezte a büntetőeljárás törvény új normáit, precízen bemutatta, hogy létező hatáskörében járt el. Meggyőzően felelt a legfőbb ügyész hozzá intézett, majd presztízs-féltésből visszavont indítványának állításaira. Bátran élt a jogértelmezés axiómáival. Alapos kitekintést tett magára az alkotmányra, sőt annak alkotmánybírósági gyakorlatára is. Kibontotta azt a tételt, amit az eljárási törvény indokolása a pótmagánvád visszavételekor mondott: „a hatósági tétlenség és tárgyyszerűtlen eljárás talán legfontosabb korrekciós eszköze a pótmagánvád intézménye”. Mintegy kifogva a szelet a vitorlából, a LB még arra is tekintettel volt, hogy az ügyészi argumentációban fontos helyre tett spekulációt kezelje: ti. hogy az állam, mint „entitás” képtelen a pótmagánvadról, illetve az ilyen eljárásban a jogi képviselőről esetenként rendelkezni. Az LB szerint ezzel a kérdéssel a törvényhozásnak volna dolga szembenézni, ám ilyenféle hatályos norma nincsen. Vele szemben az ügyészi álláspont kulcsa: a kizárólagos közvádloi jogkör „más állami szervek által való kisajátítása” /sic!/ miatti aggodalom. Van még egy méretes

Dr. Kolláth György

ügyési csúsztatás itt: a pótmagánvádlóként fellépő állami szervet az ügyész közhatalminak véli, és attól fél: két állami szerv vitájáról kellene döntenie a bíróságnak. Elegánsan csapja le ezt a magas labdát is a bírói testület.

Most egy kis kitérő szükséges. A hatalommegosztás alkotmányos rendszerében egymástól is független az AB és a bírói szervezet. A bíróságok alkotmányos kompetenciája az igazságszolgáltatás, az AB pedig a normák őre. Miután a jogegységi határozat a bíróságokra közvetlenül kötelező norma, törvény helyesen mondhatná ki, hogy az AB ezek alkotmányosságát is felülvizsgálhatja, ha netán meg nem is semmisíthetné. Évek óta folyik a parlamenti szerencsétlenkedés e dilemma, s annak megoldása körül. Ám az AB nem lehetne amolyan kései Nagy Sándor, aki önhatalmúlag vágja el a gordiuszi csomót.

Abszurdum az, hogy erre vonatkozó hatáskörét alkotmány-értelmezési monopóliuma útján delegálta. Hasonló alapon holnap bárki, akár egy jegyző is jogot elvonó, keletkeztető, szankcionáló stb. döntést hozhat értelmezéssel kiterjesztve önön hatáskörét - mondjuk kormányzati, igazságszolgáltatási vagy államfői hatáskörbe tartozó ügyre. Apropó: helyben az állam a helyi önkormányzat. Vajon az ügyési jogértelmezést elfogadva ugyanilyen vádmonopólium áll fenn mind a 3200 helyi önkormányzat közvagyonra, a saját tulajdona (!) tekintetében? Ha igen, miként, ha nem, miért nem?!

Az AB brutálisan beavatkozó döntését a bírói szervezet meglepően higgadtan fogadta. Olaj lett volna a tűzre egy válaszcsepés, de nem teljesen lehetetlen és alaptalan. Típek: az alkotmány 70/K § alapján esetleg kimondhatta volna rendes bíróság, hogy az alkotmányjogi panasz, mint rendkívüli jogorvoslat ésszerű időn túli elbírálása az AB részéről alapjogi sérelem. Jöhetett volna egy olyan, túl merész, de a jelen AB-határozatnál nem penetránsabb bírói döntés is, amely a Ptk. 349. §-ában jelölt állami-közhatalmi kárfelelősség alanyi körét kiterjeszti az AB-re is. Nem abszolút légből kapott, csak nagyon ciki volna az AB-ét egy semmisségi, avagy egy Pp. 123. § szerinti megállapítási per kellős közepén találni. Egyszóval, jobban tisztelte a konkrét esetben a LB az alkotmányt, mint annak legfőbb őre, mely utóbbi most csípőből tüzelt. Általánosságban erős érvei volnának az AB-nek a jogegységi határozatok, mint normák alaptörvényi felülvizsgálhatósága mellett. Ám itt elsietve, egyoldalúan és tévesen, az ügyési szlogenek és politikai érdekek mögé bújva statuáltak például a LB alkotmányos hatásköre /47. § (2) bekezdés/ felett. Az AB találta ki a „közjogi érvénytelenség” kategóriáját, sajnálatosan, mindjárt a maga javára be is üzemelte. Kár volt.

Az AB-határozat zömmel az ügyési nézeteket visszhangozza. Bizarr módon önmaga jogi alapját az alkotmány 32/A § (1) bekezdésében, továbbá az alkotmánybírói törvény 1. § b.) pontjában véli megtalálni: e helyeken azonban ilyen felhatalmazás nincsen, noha lehetne. Alapul veszi továbbá az ügyészség alkotmányos szerepéről szóló, korábbi határozatát, ami nem volna baj, de az erre épülő érvek már felszínesek, üresek, egyoldalúak. Korábban ugyanis az AB elvszerűen kiállt a közhatalmi és a tulajdonosi jelleg világos, garantált elkülönítése mellett. Tisztán látta és láttatta azt az alkotmányos evidenciát is, amely a köztulajdon és a magántulajdon kapcsolata, jellege, védelme terén fennáll. Mintha ezeket most feledné, feladná? Kétségtelenül van fontos intő jel a közpolitika, s a törvényhozás számára a jelen AB-határozatban, pl. arról, hogy „az ügyészség mint egyik klasszikus hatalmi ágnak sem alárendelt, önálló alkotmányos intézmény, a büntető hatalom központi szereplője. Alapvető feladata és joga az állam büntető igényének tárgyilagos, pártatlan, az alkotmányos alapjogok védelmét biztosító érvényesítése a bíróság előtt”. De vajon a máskor az AB által is annyira tisztelt „élő jog” nem pontosan az ügyészségi fellépés visszautasítását indokolná. Az AB nem kíván politikai viták fókuszpontja lenni, és alsó-, vagy felsőházi babérokra sem tör. Hát akkor?

Igaz az is, hogy a közhatalommal nem rendelkező természetes és jogi személyek pótmagánvádlói fellépése más, mint a közvádlóé: „fogalmilag nem lehet szó a vádlói közhatalom /sic/ megkettőzéséről”. Az már más kérdés, hogy a bíróság előtt vádat emelni, majd képviselni - az AB által szintén gyakran emlegetett, és komolyan is vett tétel: a vád és a védelem fegyvereinek egyenlősége talaján - tényleg közhatalmi aktus-e, vagy elbírálnak indítvány?! Szerintem: csupán

Dr. Kolláth György

az utóbbi. Az AB oktat, amikor a jogértelmezést úgymond definiálja, kizárva, hogy a bíróság új szabályt határozzon meg, mondván, hogy ez már sértené a hatalmi ágak megosztásának elvét. Igaz, csak hogy maga is gyakran ugyanezt teszi, e határozat is utal pl. arra, hogy „az Alkotmánybíróság meghatározhat alkotmányos követelményeket”. Valójában erre sem kapott hatáskört, mivel bírálja a jognak, nem sorvezetője. Messzebb merészkedett tehát itt is az AB, mint tette azt a LB.

Paradox módon a legtöbb konzekvencia ebből a háromoldalú párbajból a köztársasági elnök által szűrhető le. Az a jó-e, ha a legfőbb ügyész függetlenségét AB-határozatokban kell (netán csak abban lehet) megálmodni, megtámogatni és viszontlátni, avagy a kiválasztás döntő tényezője a szaktudás, s a vezetőkészség mellett éppen ez.

Régi latin mondás: cessante ratione cessat et lex ipsa. Ez kb. annyi, mint okának megszűnésével megy maga a törvény is. Oka és joga egyszerre volna a változásnak.